

Kriisitulkinnan näkökulma*

EERO TUOMAINEN

Antti Suvannon mainio artikkeli tuskin tavoittaa laajaa lukijakuntaa. Toisin olisi jos iltapäivälehti tai sarjakuvapiirtäjä tarjoaisi kuvasarjakertomuksen jostakin alan kulttihenkilöstä, joita voisivat olla Fad Bubble, Charles Ponzi tai Pentti Kouri. Onkohan talousviestintä kriisissä?

Suomi on siitä mainio maa, että sen ei tarvitse kokea mitään suurta vahinkoa tai kriisiä ilman ulkomaista esikuvaa. Ennen uhkamaassa olevaa Suomen pankkikriisiä tunnettiin jo merentakaiset Yhdysvaltain ja Norjan pankkikriisit ihan tuoreina, mutta ei niistä paljon ole opittu. Neuvostoliiton pankkikriisin tapaiselta vahingolta ehkä vältytään, jos setelistön määrä suhteessa tuotantoon on kellovöllinen kriisintorjunnan mittari. Pankkikriisien historia on vieläkin antoisampi. Pankkikriisejä on esiintynyt tavantakaa muutamien vuosikymmenten välein. Antti Suvannon pitäisi kirjoittaa niistä erikseen opettavainen artikkeli.

Vuonna 1992 Suomea väijyvän pankkikriisin potentiaaliset syyt ovat liikakustannuskuorma, tuhoava kilpailu, asiakkaiden epäonni, ymmärtämättömät säätelijät ja institutionalisoitunut populismi.

Liikakustannuskuorma on syntynyt epätäydellisen kilpailun kaudella, jolloin pankkialalla oli käytössä hintakartelli Suomen Pankin aikaansaannoksena. Kilpailua käytiin ottolainauspuolella konttoreja perustaen ja mainontaa ynnä muuta markkinointia harjoittaen. Antolainaus hoitui muun systeemin turvaamin vakuuksin kaverilta kaverille. Näillä keinoin Suomeen oli mahdollista luoda 53 000 henkilöä työllistänyt pankkisektori, joka lyhyessä ajassa, ehkäpä vuoteen 1995 mennessä, jou-

dutaan supistamaan 35 000 henkilöön. Jo tämä on pankkilaisten mielestä kriisi.

Pankkisektorin piirissä syntynyt tuhoava kilpailu on kansainvälinen ilmiö. Investoijat saivat yliotteen säästäjistä 70-luvulla, mutta kuten aina, tämä asetelma oli tilapäinen. Vastavaikutus ilmeni reaalikorolla mitattuna jo 80-luvulla, mutta pankkeja rasittavaksi se kehkeytyi myöhemmin, Suomessa vasta 90-luvulla. Säästäjiä täytyy pitää ja etsiä suurin hyvityksin, mutta halvan lainan aikanaan saaneita luottoasiakkaita ei pääse helposti sopeuttamaan korkean reaalikoron markkinoihin. Korkomarginaali supistuu nopeammin kuin pankit pystyvät alentamaan kustannuksiaan. Suomen pankkien korkoloukku on arvioiden mukaan syvimmillään vuonna 1992. Jo tämä on pankinjohtajien mielestä kriisi.

Asiakkaiden epäonni juontuu suhdanteista ja rakenteellisista järkytyksistä. Neuvostoliitto on romahtanut, Ruotsi ensin jäykistynyt ja sitten norjistuneena suuntautunut länteen. Näin Suomen molemmat tärkeät reunavaltiot ovat ulkoisen avun varassa. Joskus tulevaisuudessa niistä on vetoavuksi, mutta vielä 1992 ne ovat hyvin heikot. Suomen oma talous on investointien lamaantuessa paljastumassa köyhemmäksi kuin luultiin. Varallisuus ei reaalisesti vähene, mutta nimellisarvot alenevat. Luottamus vähenee. Luotettavuus heikkenee. Luottoja on vaikeampi antaa ja saada. Vuonna 1990 Suomen pankkien luottotappiot olivat 2,3 mrd. markkaa. Vuonna 1991 ne ovat suuremmat. Jos ne sattuisivat kasvamaan kuten Norjassa, tultaisiin luottotappioissa kohta 5 mrd. markkaan. Jo tämä on rakennepoliittinen kriisi.

Ymmärtämättömiin säätelijöihin kuuluvat potentiaalisesti lainsäätäjät, eduskunnan pankkivaltuusmiehet, keskuspankin byrokraatit, pankkitarkastusviranomaiset, asunto-

* Puheenvuoro Kansantaloudellisen Yhdistyksen kokouksessa 19. 3. 1991.

poliitikot, kuluttajaviranomaiset ja monet muut. Tämä asiointi ei välttämättä ole kriisi. Usko siihen, että viranomaiset ymmärtävät pankkialan problematiikan, on syytä säilyttää siihen saakka kunnes on aika muuttaa tätä käsitystä.

Maassa vakiintuneen populismin mukaan pankit ovat pahoja, mutta pankkiasiansa huonosti hoitavat asiakkaat ovat hyviä. Velkaa otaneet saavat sympatiat, tallettajien etu muistetaan harvoin. Jussi Linnamo on kirjoituk-

sissaan tehnyt asiantilasta sarkastisia huomioita, mutta ne lienevät ylittäneet muutamien lehtien artikkelitoimittajien yleensä kohtuullisen käsityskyvyn. Jo tämä on taloustoimittajien ammatillisen osaamisen kriisi.

Ovatko pankit kriisissä? Kuka kysyy? Mikä on tarkoitus? Onko tähtäys yli yön? Sarastukseen on aikaa, luulisin, parannukseen ei niinkään. Se on käynnissä. Pankit kevenävät kustannuksiaan, mutta kovin suurta ymmärtämystä toimilleen ne eivät voi odottaa.